

TURQUIA ES FA INDISPENSABLE

Eduard Soler i Lecha

Investigador sènior i coordinador de recerca, CIDOB

Turquia és una peça essencial en aquesta crisi de refugiats. Per tres motius. Primer, perquè aquest país acull més de dos milions de refugiats sirians. Segon, perquè sembla que aquest nombre continuarà augmentant. Sense anar més lluny, més de 50.000 sirians, la majoria procedents d'Alep, van creuar la frontera turca en poc més de dues setmanes fugint dels bombardejos russos. Tercer, perquè s'ha convertit en un *hub* migratori, essent la principal plataforma des de la qual sirians, afganesos i iraquians intenten accedir al territori de la UE en un moment en què altres vies d'accés, com ara Líbia, no solament són més llunyanes, sinó també més perilloses.

El nombre de sirians, i d'altres col·lectius, que intenten arribar a Europa a través de Turquia ha augmentat exponencialment el 2015. La dinàmica del conflicte a Síria, concretament el fet que es percebi com una guerra sense fi, i l'altíssim nivell de destrucció causat després de quatre anys de violència, ha contribuït que molts sirians pensin que no podran tornar al seu país en un futur proper —alguna cosa semblant succeeix amb els afganesos— i que creguin que, si han de ser refugiats per sempre més, potser els sigui més fàcil reconstruir la seva vida a Europa que als països que els han donat empara fins ara. Encara que amb intensitat i matisos diferents, les condicions d'acollida a Turquia, el Líban, Jordània i l'Iraq s'han deteriorat en els últims mesos a causa de l'estrès pressupostari, la fragilitat dels mecanismes de protecció social, un mercat laboral precari i una tensió social creixent. Per als afganesos és encara més evident, ja que els governs de l'Iran i el Pakistan, dos països on havien trobat refugi fins ara, els estan convidant a anar-se'n.

Afegim-hi que per al Govern turc la vigilància de les seves fronteres occidentals és menys prioritària, sobretot en comparació amb les amenaces que es projecten des de Síria i en ple espiral de violència amb el PKK. A més, la desesperació d'aquests refugiats s'ha convertit en un suculent negoci (des de la venda d'embarcacions, motors i armilles, a la falsificació de passaports) per a grups mafiosos, però també per als comerciants convencionals. I no menys important, que molts sirians creuen que la possibilitat d'arribar a Europa és ara o mai: l'anunci de la construcció de la tanca a Hongria, l'absència de canals segurs per accedir a territori

europèu (per exemple, a través de visats humanitaris i plans ambiciosos de reassentament) i els senyals que emet Europa del seu propi desbordament han contribuït a generar la percepció que les portes europees estaran obertes per poc temps.

Paradoxalment, una crisi de refugiats que fins ara havia estat una càrrega per al Govern turc s'ha convertit en una oportunitat. Turquia pot demanar ara als seus socis europeus que assumeixin part de la responsabilitat i que ho facin tot fent-se càrrec dels costos de l'acollida. Fins ara Turquia s'ha gastat 6.000 milions d'euros del seu pressupost construint els camps i garantint serveis socials bàsics per a uns refugiats a qui proporciona escolarització i atenció mèdica. Però no és solament una qüestió de diners. Si els europeus volen que Turquia cooperi encara més en matèria de vigilància de fronteres i de readmissió, des d'Ankara es demana a canvi una exempció de visats per als ciutadans turcs (una cosa que ja s'estava negociant i que, si s'atén les demandes turques, s'hauria d'accelerar). I, ja posats, que es reactivi el procés de negociacions per a la integració de Turquia a la UE, que porta anys en situació de paràlisi. Tots aquests temes es van abordar en el Consell Europeu d'octubre del 2015. Però encara hi ha una altra cosa més i que mai no es posarà per escrit en les negociacions: Erdogan veu aquesta crisi com una oportunitat per rehabilitar-se internacionalment i rescabalar-se de les crítiques que polítics i mitjans de comunicació europeus han fet de la seva manera de governar. No hi ha dubte que amb aquesta crisi, Turquia ha començat a cotitzar a l'alça al mercat polític i institucional europeu. I, encara que de manera menys evident, alguna cosa semblant succeeix a Ankara. L'«ancoratge europeu» comença a recuperar valor en una Turquia que se sent amenaçada i aïllada. Els bombardejos i el desplegament de tropes russes a Síria han tensat les relacions entre Ankara i Moscou, i l'Orient Mitjà no és l'espai de projecció política i econòmica que Turquia havia imaginat el 2011.

Aquest «redescobrimut» pot ser una condició necessària, però en cap cas suficient, perquè es produeixi una revitalització sostinguda del procés d'adhesió a la Unió Europea. A Turquia s'ha percebut l'oferta de descongelar les negociacions com una maniobra desesperada i poc sincera. I a molts països europeus es veuen les exigències turques com un xantatge. No sembla la millor base sobre la qual restaurar la confiança. A més, a diversos països europeus, partits i moviments d'ultradreta s'estan enfortint aprofitant la crisi de refugiats. Els grups que agiten la por de la «invasió» i de la «islamització» del vell continent difícilment aplaudiran un acostament de Turquia a la UE. Finalment, la situació a Síria està contribuint a polaritzar i tensar encara més la situació política i social turca. I aquest clima de tensió no ajudarà a generar una majoria social i política a la UE que defensi obertament la necessitat d'integrar Turquia.

Turquia i la UE no estan vivint una lluna de mel, però sí que han redescobert que estan condemnades a entendre's. La capacitat de la UE per respondre a les necessitats de Turquia, d'una banda, i l'evolució de la situació política a Turquia després de les eleccions de l'1 de novembre, de l'altra, definiran si aquest redescobrimut es pot traduir en un acostament real.